

از تمامی استعدادهای اقتصادی آن در یک برنامه بلند مدت، درآمد سالیانه ناشی از آن به نیمی از درآمدهای نفتی کشور خواهد رسید. بررسی دیگری نشان می‌دهد با اجرای عملیات اصلاحی، حفاظت و بهره‌برداری صحیح، مراتع طبیعی کشور استعداد تولید ۳ تا ۴ میلیارد تولید فلفلی را دارا می‌باشند.

اما بی‌توجهی به این منابع خدادادی، نگرش کوتاهمدت و بهره‌برداری حداکثری نه تنها فرصت‌های افزایش درآمد را از دست می‌دهد بلکه فعالیت‌های اقتصادی موجود را نیز تهدید می‌کند. تأثیر منفی بر اقلیم، افزایش تخریب آب و کاهش سطح آب‌های زیرزمینی، افزایش فرسایش خاک، مهاجرت، تهدید واحدهای تولیدی کشاورزی و صنعتی از طریق شن‌های روان از مظاهر این بی‌توجهی است.

افزایش بلایای طبیعی: افزایش وقوع سیل، رانش زمین و بهمن از مهمترین بلایای طبیعی هستند که منشاء آن‌ها تخریب پوشش گیاهی منطقه است. بلایای طبیعی علاوه بر بروز خسارات جبران ناپذیر جانی و معنوی، خسارت‌های مالی زیادی به واحدهای مسکونی، اقتصادی و عمومی شهرها و روستاها وارد می‌کند که در واقع جبران این خسارت‌ها بر دوش جامعه خواهد بود.

چالش‌ها و محدودیت‌های سازمانی برای حفاظت و احیای منابع طبیعی

برنامه‌ریزی و بودجه‌ریزی متناسب با توسعه پایدار: با توجه به شرایط خاص کشور، بایستی مسائلی و مشکلات منابع طبیعی در رویکرد برنامه‌ریزی‌های کلان و خرد در قوه مجریه و مقننه در اولویت قرار بگیرد. متأسفانه اعتبارات تخصصی‌یافته با گستره وسیع منابع طبیعی تجدیدشونده کشور و حجم فعالیت‌های مورد نیاز برای حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری اصولی از آن تناسبی ندارد.

نیروی انسانی: بررسی‌های کارشناسی و تجارب سایر کشورها نشان می‌دهد که بایستی برای تحقق حفاظت در جنگل‌های شمال به ازاء هر ۲۰۰۰ هکتار، در جنگل‌های خارج از شمال به ازاء هر ۵۰۰۰ هکتار، در مراتع به ازاء هر ۱۰۰۰۰ هکتار و در بیابان به ازاء هر ۵۰۰۰ هکتار یک نفر بکارگرفته شوند. بر این اساس سازمان در سطح کشور به ۱۳۰۰۰ نفر نیروی حفاظتی نیاز دارد در صورتی که در حال حاضر کل نیروهای سازمان در کلیه بخش‌ها کمتر از این میزان است. این در حالی است که بر اساس قانون نیروهای سازمان باید به نصف کاهش یابند.

امکانات و تجهیزات: گسترش و بهره‌برداری از سیستم‌های آنلاین و بی‌سیم پایش عرصه‌های منابع طبیعی، تجهیزات مدرن اطفاء حریق (از قبیل هواپیما و خودرو) از مهمترین امکانات مورد نیاز سازمان است. البته در شرایط حاضر این سازمان نیازمند معاضدت و همکاری بدون شرط سازمان‌های دارای امکانات در هنگام بروز حریق است.

همکاری سایر دستگاه‌های اجرایی: یکی از عوامل تخریب منابع طبیعی، تأمین سوخت عشایر، جنگل‌نشینان و روستائیان از طریق چوب‌آلات جنگلی است. با توجه به اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها و افزایش قیمت سوخت‌های فسیلی، این مشکل دو چندان شده است. لذا تأمین سوخت فسیلی از نیازهای اساسی جوامع محلی برای کاهش خسارات به منابع طبیعی کشور است.

همچنین اکتشاف و بهره‌برداری غیر اصولی از معادن، وجود معادن متروکه متعدد و نیز قابل معامله بودن آن‌ها از عوامل تخریب منابع طبیعی هستند که نیازمند همکاری و توجه ویژه دستگاه‌های ذیربط به این موضوع است.

اولویت قرار دادن حداقل خسارت به منابع طبیعی در اجرای پروژه‌های اساسی کشور نظیر خطوط انتقال نیرو و انرژی و احداث سد‌های بزرگ و احداث جاده به ویژه در مناطق جنگلی از نیازهای بخش منابع طبیعی است. **پرونده‌های حقوقی متعدد:** بسیاری از نیرو و انرژی سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور به خصوص در واحدهای استانی و شهرستانی به پاسخگویی به استعلام‌ها و حل و فصل ده‌ها هزار پرونده حقوقی متجاوزین به عرصه‌های منابع طبیعی صرف می‌شود. متأسفانه عدم وجود ردیف اعتباری برای تأمین هزینه‌های کارشناسی نیز مشکلاتی برای سازمان ایجاد کرده است.

بروز تغییرات اقلیمی و طغیان آفات و بیماری‌ها: امروزه منابع طبیعی با طغیان آفات و بیماری‌های مختلف به خصوص در عرصه‌های جنگلی مواجه است. سازمان جهت غلبه بر این موضوع نیازمند تقویت همکاری مؤثر و بهینه سازمان‌های تحقیقاتی است.

قوانین و مقررات: با توجه به تغییر و تحولات اقتصادی، اجتماعی و قانونی در دهه‌های گذشته، حفظ، احیاء، اصلاح و بهره‌برداری اصولی از منابع طبیعی نیازمند یک قانون جامع و بروز است. البته اجرای برخی مفاد قانونی معطل‌مانده مانند قانون افزایش بهره‌وری بخش منابع طبیعی و کشاورزی نیز مفید خواهد بود.

اصلاح قوانین و مقررات جهت بهره‌برداری از ظرفیت‌های جوامع محلی در طرح‌های منابع طبیعی به عنوان مشاور و پیمانکار ضروری است. تقویت بنیه مالی و تغییر معیشت و سبک زندگی آنها (در ارتباط با منابع طبیعی) نیز از عوامل کاهشنده تخریب منابع طبیعی خواهد بود.

فرهنگ‌سازی: متأسفانه مسائلی و مشکلات منابع طبیعی در رسانه‌های جمعی و پر مخاطب در اولویت قرار ندارد. با توجه به اینکه انسان عامل مهم تخریب منابع طبیعی شناخته می‌شود چا دارد کلیه رسانه‌ها این امر را در اولویت فعالیت‌های اطلاع‌رسانی خود قرار دهند.

شماره امداد جنگل و مراتع ۱۵۰۴

تلفن سازمان: ۲۲۴۴۶۵۳۹-۴۵
تلفن دفتر روابط عمومی و امور بین الملل: ۲۲۴۴۶۵۰۸
وب سایت: www.frv.org.ir
پيامک: ۲۰۰۰۹۶۹۶

چالش‌های منابع طبیعی کشور را بشناسیم

نواحی رویشی سرزمین ایران

کستردگی سرزمین و تفاوت قابل ملاحظه عرض جغرافیایی شمال تا جنوب و وجود دشتهای ارتفاعات و اقلیم های متفاوت سیمای بسیار متنوعی به سرزمین پهناور ایران بخشیده به گونه ای که نواحی رویشی و گونه های گیاهی بسیار زیادی در آن مستقر شده اند.

ناحیه رویشی هیرکانی در حاشیه جنوبی دریای خزر، ناحیه رویشی زاگرس بر پهنه رشته کوه های زاگرس در غرب کشور، ناحیه رویشی ارسباران در بخشی از استان های آذربایجان شرقی و اردبیل، ناحیه رویشی خلیج عمانی در حاشیه شمالی خلیج فارس و دریای عمان و ناحیه رویشی ایران تورانی در نواحی مرکزی و شرقی کشور، ۵ ناحیه رویشی ایران زمین را تشکیل می دهند.

سطح کل منابع طبیعی ایران ۷۸۳۹-۱۳۴۳ هکتار معادل ۸۲/۸ درصد از سطح کل کشور می باشد.

کیفیت پوشش گیاهی منابع طبیعی ایران

وجود اقلیم خشک و فراخشک در بخش اعظمی از سطح کشور و بروز پدیده های خشکسالی منجر به شکنندگی زیست بوم های طبیعی شده است. به نحوی که تنها ۱۲/۴ درصد از جنگل های کشور را جنگل های انبوه و ۸/۵ درصد از مراتع را مراتع متراکم تشکیل می دهند. از طرفی بیش از ۲۰ درصد مساحت کشور را اراضی بیابانی تشکیل می دهند.

در حال حاضر با توجه به شرایط اقلیمی و همچنین عوامل انسانی بیابان زا از قبیل افزایش جمعیت، چرای مفرط دام، برداشت بی رویه

از سفره های آب زیرزمینی، آلودگی آب های زیرزمینی از طریق پساب های صنعتی، شهری و کشاورزی، تغییر کاربری اراضی، برداشت غیر اصولی معادن سطحی، مدیریت نامناسب مراتع و مدیریت غیر اصولی اراضی کشاورزی، پدیده بیابان زایی رشد فزاینده ای دارد. به نحوی که حدود ۲۰ درصد از مساحت بیابان ها را کانون های بحرانی تشکیل می دهند.

متأسفانه تلاش مجموعه کارکنان سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری کشور در اقصی نقاط میهن مان، پاستنگوی فشار وارده به جنگل ها و مراتع نبوده و هر ساله نظاره گر تنگ شدن پوشش گیاهی اعم از درختان و بوته ها هستیم. فشار بیش از حد باعث شده جنگل ها و مراتع نتوانند به خصوص در مواقع خشکسالی تجدید حیات نمایند و شاهد افزایش خطر بیابانی شدن این عرصه ها هستیم.

منابع طبیعی چگونه تخریب می شوند؟

متأسفانه در سال های اخیر بسیاری از عوامل انسانی در کنار عوامل اقلیمی باعث تخریب و تضعیف توان تجدید حیات منابع طبیعی شده اند که هر کدام در جای خود نیازمند بررسی و روشنگری هستند که به اختصار به آن ها پرداخته می شود:

عوامل سودجویانه: متأسفانه برخی زیاده خواهان با تصرف غیر قانونی اراضی منابع طبیعی اعم از جنگل ها و مراتع، کاربری آنها را به مسکونی، کشاورزی و سایر فعالیت های اقتصادی تبدیل می کنند. سازمان نیز برای این قبیل افراد پرونده های حقوقی متعددی نزد دستگاه قضایی تشکیل داده و زمان، نیرو و انرژی زیادی از مجموعه های ستادی و استانی سازمان صرف این کار می شود.

معیشت ناپایدار: معیشت و درآمد بسیاری از مردم بطور مستقیم به منابع طبیعی وابسته است. امروزه دامداری سنتی یکی از عوامل تخریب

منابع طبیعی به شمار می رود. نظام بهره برداری مشاع و رقابت برای بهره برداری بیشتر (با توجه به ظرفیت تجدیدپذیری محدود)، افزایش تعداد دامدار، چرای مازاد بر ظرفیت، تعجیل در ورود و تأخیر در خروج دام از مرتع و بوته کنی برای تأمین سوخت از عوامل مهم تخریب مراتع به شمار می روند. این شیوه بهره برداری باعث شده پوشش گیاهی مراتع کشور بیش از پیش تضعیف شوند. این امر با توجه به گرانی علوفه و افزایش قیمت فرآورده های گوشتی و لبنی تشدید شده است.

در شمال کشور با توجه به افزایش جمعیت و فقر جوامع محلی، درآمد بسیاری از مردم از طریق بهره برداری از منابع جنگلی برای تأمین خوراک دام (تاج پری) و قطع سرشاخه های درختان بویژه در زمستان، ساخت صنایع دستی، و فروش چوب به کارخانجات کوچک صنایع چوب و همچنین تأمین سوخت کسب می شود.

در خارج از شمال کشور نیز برداشت بی رویه گیاهان دارویی و بهره برداری مفرط از اراضی جنگلی به عنوان زراعت دیم (که معمولاً کم بازده هستند) و نیز تأمین سوخت از چوب درختان جنگلی از عوامل تخریب و تضعیف منابع طبیعی به شمار می روند.

این تخریب ها در شرایطی صورت می پذیرد که سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری کشور در تمام سطح سازمانی، استانی و شهرستانی با توجه به امکانات و تجهیزات و نیروی انسانی محدودش، تمام تلاش خود را در جهت حفظ و صیانت و ممانعت از تخریب و تضعیف منابع طبیعی بکار می برد.

سیاست های توسعه ای و عملیات عمرانی: بخشی از تخریب پوشش گیاهی کشور به فعالیت های عمرانی نظیر توسعه جاده ها

و بزرگراه ها، احداث سدهای بزرگ، احداث خطوط لوله های نفت و گاز، اکتشاف و بهره برداری معادن و نظایر آن بر می گردد. البته سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری کشور با توجه به مقتضیات و نیازهای امروزی، خواستار اجرای کلیه فعالیت های زیربنایی و اقتصادی بر اساس موازین توسعه پایدار و خسارت حداقلی به منابع طبیعی بویژه جنگل های کشور است.

توسعه نامتوازن زندگی شهری: یکی از مظاهر توسعه نامتوازن شهری، دفن پسماند و زباله های شهری در عرصه های منابع طبیعی بویژه در جنگل های شمال کشور و ایجاد آلودگی های زیست محیطی است. این در صورتی است که همزمان با توسعه شهرها، بایستی مدیریت نوین و بازیافت زباله ها مد نظر قرار گیرد. **فرهنگ نادرست طبیعت گردی:** متأسفانه همزمان با گسترش تفریح در عرصه های طبیعی کشور شاهد رهاسازی زباله ها، بوته کنی و بریدن سرشاخه ها برای سوخت و برپا کردن غیر اصولی آتش در پای درختان هستیم. این موارد علاوه بر آلودگی های بصری و زیست محیطی، زمینه تضعیف درختان و همچنین بروز آتش سوزی ها را به دنبال دارد.

پایمدهای تخریب منابع طبیعی

تهدید امنیت زیستی: کاهش تنوع زیستی، از بین رفتن پوشش گیاهی و بیابانی شدن عرصه های منابع طبیعی منجر به افزایش پدیده های مخرب طبیعی و انواع آلاینده ها شده و سلامت و امکان زندگی را از مردم منطقه سلب می کند و خانواده ها را مجبور به مهاجرت می کند.

تهدید امنیت اقتصادی: بررسی های کارشناسی نشان می دهد که در صورت احیاء جنگل های شمال، غرب و جنوب کشور و استفاده بهینه